

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

Commissie van Redactie:

Dr. W. F. BAX (Amsterdam).

Dr. H. ENNO VAN GELDER (Voorburg).

Dr. J. W. A. VAN HENGEL (Utrecht).

Dr. J. H. JONGKEES (Bussum).

Dr. A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA (Amsterdam).

XXXVII 1950,
TWEEDE GEDEELTE.

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP

1950

KORTE BIJDRAGEN EN MEDEDELINGEN

Penning met het wapen der van Camminga's — Een van de recente aanwinsten van het Koninklijk Penningkabinet is de hierbij afgebeelde gegoten penning, die, hoewel eenvoudig van versiering, toch bekoort door de levendige tekening. Aan de voorzijde zien wij het gekroonde wapen van de van Camminga's, heren van Ameland, gehouden door een leeuw en een griffioen. De keerzijde geeft het omschrift: *SERVIRE DEO, EST REGNARE*; de brede band, waarop deze spreuk is geplaatst, is oneffen bewerkt en het ene uiteinde, bovenaan, krult om als de slip van een banderol. Het breekt daardoor de strakheid van de contour en dringt speels binnen in het voor inscriptie bedoelde lege middenveld.

De gegraveerde inscriptie luidt hier: *ANNO — AMELANDIA — 1658*.

Daar ons geen tweede exemplaar van de penning bekend is, en er ook in de litteratuur niets over gevonden is, weten wij niet wanneer deze penning voor de eerste maal werd uitgegeven.

¹⁾ Jhr. M. de Haan Hettema. Het eiland Ameland, in *Friesche Volksalmanak*, 1855.

In 1658 is Watze van Camminga¹⁾ heer van Ameland. Hij volgde in 1641 zijn oom Wijtze op en had voortdurend te kampen met Suhm, die hem zijn rechten op Ameland betwistte. Zelfs de keizer en Cromwell werden in de strijd betrokken. Doch tenslotte verkocht Suhm zijn rechten op Ameland aan Mathias Dögen. Watze trok zich van deze laatste niets aan en gaf — als een bevestiging van zijn rechten — in 1658 de Statuten, Ordonnantien en Costumen van Ameland opnieuw uit. Voorin liet hij trots zijn portret — als erfheer van Ameland — afdrukken.

Het is niet onmogelijk, dat het uitreiken van deze penning der Camminga's in 1658, met het opschrift AMELANDIA, in verband staat met bovengenoemde kwestie.

OLGA N. ROOVERS.

* * *

Zeldzame Nederlandse munten in het Cabinet des Médailles te Parijs — Bij twee bezoeken aan Parijs in 1949 en 1950 was ik in de gelegenheid de Nederlandse reeksen van het Cabinet des Médailles door te zien. Hoewel niet zeer omvangrijk en geenszins volledig bleken deze een opvallend aantal zeer zeldzame, gedeeltelijk zelfs geheel onbekende Nederlandse munten te bevatten. De belangrijkste worden hieronder beschreven en — voorzover met een ster aangeduid — op plaat VII naar met grote welwillendheid te onzer beschikking gestelde gipsafgietsels afgebeeld.

1*. **Batenburg**, Dirk II van Bronkhorst (1432—1456), gouden pieter.

Nabootsing van gouden pieter van Philips de Goede voor Brabant (de Witte, no. 467). Omschriften: vz. + PES ☒ THEODRICVS x - x DE ☒ BRONCHORST; kz. + PAX ☒ XPI ☒ MANEAT ☒ SEMPER ☒ NOBISCVN.

De toeschrijving aan Dirk II, niet Dirk I, berust op de grote overeenkomst in type met de laatste Brabantse pieters, geslagen tussen 1430 en 1433. Te vergelijken is een albus met Sint Pieter

van dezelfde Dirk II (*Revue belge* 1872, blz. 105, pl. 1,6). —
Genoemd in *Cabinet de l'antiquaire et de l'amateur* 1844, blz.
293 noot 1.

2. Heide, Godard van Bongart, heer van der Heide (Bleier-
heide) (1342—1373), gulden.

Type van de in de eerste helft van de 14e eeuw in ons land
veel gebruikte gulden van Florence. Vz. Johannes de Doper,
omschrift: S · IOHA·NNRS · B (adelaar); kz. lelie, omschrift:
DESGE — INHEL.

Een ander exemplaar van deze gulden is voorgekomen in de
voormalige verzameling P. Joseph (auctie-cat. II, no. 4713;
Zeitschrift für Numismatik 30, 1913, blz. 505, no. 2, pl. XXI, 2).
De toeschrijving aan Godard van der Heide is, ondanks het
hier zeer verbasterde omschrift, verzekerd door de overeenkomst
met een andere gulden met het omschrift. + GOED — HEIDE
(*Zft für Num.*, t.z.p., blz. 505, no. 1, *Revue belge* 1896, blz. 8).

3*. Vlaanderen, Maximiliaan en Philips de Schone, grote
gouden reaal.

Het jaartal op de kz. in Romeinse cijfers: M·CCCC·LXXXVII.
Het enige tot nu toe gepubliceerde exemplaar — vroeger in het
Kon. Kabinet, door ruil overgegaan naar de collectie Vernier,
opgenomen in het Museum te Rijssel — heeft het jaartal in
Arabische cijfers (*Revue Numismatique* 1869/70, blz. 426, pl. XV,
15; *Bulletin mensuel de num. et d'arch.* 1882, pl. VIII, 7; *Revue
belge* 1902, blz. 48; J. van Kuyk, *Geschiedenis van het Kon.
Kabriet*, blz. 67-8). De minder zeldzame grote reaal voor Holland
heeft het jaartal in romeinse cijfers (van der Chijs, pl. XVII,
1—2).

4. Vlaanderen, Philips de Schone, gouden „enseigne” van
het gulden vlies van 1496 — Een tweede exemplaar en een oude

Gouden pieter van Batenburg (1) — gouden reaal van Vlaanderen (3) —
schelling van Buren (5) — dubbele plak van Groningen (8) — rozenobel van
Zeeland (18) —²soverein van Megen (15)

afbeelding worden vermeld: *Revue belge* 1935, blz. 25. Een exemplaar in zilver wordt ten onrechte geciteerd als aanwezig in het Kon. Kabinet (*Revue Numismatique* 1874/77, blz. 157-8). — Aan hoge ambtenaren plachten bij de invoering van een nieuwe muntsoort stukken van ditzelfde type, doch van groter formaat, zg. enseignes, uitgereikt te worden (*Revue belge*, t.z.p.).

5*. **Buren**, Maximiliaan van Egmond (1528—1548), schelling Vz. gekroond wapenschild, gevierd Egmond en Arkel (Leerdam) met hartschild IJselstein, omschrift: MONETA . MAXIMILIANI . DE . EGMONT, kz. versierd kruis, omschrift: COMITIS - DE . BUREN . ET - LERDAM .

De beeldenaar is ontleend aan een schelling van Cornelis van Bergen, bisschop van Luik (1538—1544) (Chestret de Hanefte, no. 461). — Het was tot nu toe geheel onbekend, dat de graaf van Buren munt geslagen heeft; ook in de 16e eeuwse muntboekjes komt dit stuk niet voor. Het blijkt dat Maximiliaan — met graaf Oswald van den Bergh en de steden Nijmegen en Deventer — een der eersten geweest is, die reeds in de latere jaren van Karel V de muntslag buiten de landsheerlijke ateliers heeft hervat; deze munthuizen van kleine heren waren vrijwel alle in de eerste helft van de 15e eeuw tot stilstand gekomen en geraakten eerst in het midden van de 16e eeuw, vooral onder Philips II, weer tot grote bloei.

6. **Vianen**, Hendrik van Brederode (1556—1568), gouden kroon — Nabootsing van een écu d'or de Dauphiné van Frans I van Frankrijk (Ciani, no. 1081 v.).

Dit stuk werd reedsesignaleerd en afgebeeld door van der Chijs (blz. 545-6, pl. XL, 2) naar een beschrijving in *Revue Numismatique* 1849, blz. 217—24.

7. **Batenburg**, Willem (1556—1573), gouden kroon (zg. slangenkroon) — Type van der Chijs, pl. IX, 7, doch omschrift op kz. + MONETA NOVA AVREA BATEN.

Exemplaar in 1573 gestempeld met het wapenschild van Zeeland.

8*. **Groningen**, dubbele plak 1564, zilveren piedfort — Type van de dubbele plak van 1560 (van der Chijs, pl. XVI, 139), in sterk gewijzigde uitvoering: gebogen wapen, op de keerzijde is de spreuk weggelaten en vervangen door ANO — DNI — .M.D. — LXIII

Blijkbaar een proefstuk, dat niet tot een regelmatige emissie heeft geleid: voorzover bekend zijn dubbele plakken tussen 1560 en 1566 niet uitgegeven.

9. **Gelderland**, Philips II, $\frac{1}{40}$ Philipsdaalder — Type van der Chijs, pl. XXVIII, 41, jaartal onleesbaar. In zeer gering aantal geslagen volgens de ordonnantie van 2 Maart 1571 (ook in Brabant en Vlaanderen). Van der Chijs beeldt een exemplaar af in het bezit van O. Keer, dat echter niet in de auctie-catalogus van diens verzameling (G Th. Bom, 2—5 Juni 1858) wordt vermeld.

10. **Utrecht**, Philips II, een/vierde rozenobel 1579 — Type van de hele en halve rozenobel Verkade, pl. 97, 1—2. Een ander exemplaar met dezelfde omschriften berust in het Centraal Museum te Utrecht (*Catalogus*, no. 2258).

11. **Utrecht**, Philips II, gouden kroon 1580 — Type van de voor 1576 geslagen kronen (van der Chijs, pl. XXX onderaan); omschriften: v. 15 (zon) 80. PHS.D:G.HISPA.REX.DNS.TRA.; kz. DOMINVS.MIHLADIVTOR (schildje).

Dit exemplaar werd reeds beschreven en afgebeeld door A. Heiss, *Descripción general de las Monedas Hispano-cristianas III*, blz. 150, no. 204.

12. **Drie steden**, halve rijksdaalder 1575 op vierkante plaat — Op de vier hoeken ingeslagen. 1—5—7—8.

Een overeenkomstig stuk is voorgekomen in de verzameling Munnicks van Cleeff (auctie-cat., 1861, no. 1129; van der Chijs, blz. 257, pl. VII, no. 44). Het Kon. Kabinet bezit een halve rijksdaalder van 1570 en een gehele rijksdaalder van 1575 op dezelfde wijze bewerkt.

13. **Drie steden**, halve rijksdaalder 1580 — Type van der Chijs, pl. VII, 43.

Bekend zijn slechts vierkante afgeslagen, in het Kon. Kabinet (*Verslag* 1910, blz. 33) en — wellicht hetzelfde exemplaar — in de verz. Rijnbende (Cat. no. 1730).

14. **Gelderland**, dubbele Spaanse dukaat, z.j. — Met omschrift: DEVS CONSTITVIT ET TRASFERT REG(na).

Een ander exemplaar van deze aan de Voogt (blz. 89 en no. 30) onbekend gebleven munt werd in 1947 voor het Kon. Penningkabinet verworven (*Verslag* 1947, blz. 4, met afb.).

15*. **Megen**, Maria van Brimeu, gouden souverein — Nabootsing van de sovereign van Hendrik VIII en Elizabeth van Engeland.

Deze omstreeks 1585 geslagen zeldzame munt werd reeds — onnauwkeurig — afgebeeld door van der Chijs, *De munten der leenen van de voormalige hertogdommen Brabant en Limburg, enz.*, pl. III,21, die zijn afb. ontleende aan Pr. Cuypers (*Revue belge* 1851, pl. pl. XII,1) die op zijn beurt weer ontleende aan A. Chabouillet (*Le Cabinet de l'antiquaire et de l'amateur* 1844, blz. 294). Aangezien deze laatste verbonden was aan het Cabinet de France, is het zeer waarschijnlijk, dat het thans te Parijs liggende exemplaar voor diens afbeelding heeft gediend.

16. **Megen**, Maria van Brimeu, rozenobel — Nabootsing van de rozenobel of royal van Eduard IV van Engeland.

Ook hier heeft waarschijnlijk het exemplaar te Parijs gediend voor de afbeeldingen van van der Chijs (pl. III,22), Cuijpers (t.a.p., pl. XII,2) en Chabouillet (blz. 292). De verklaring van het opzettelijke verwarrende omschrift: MARIA A Brimeu PRINCIPISSA DE CHIMAY Comitissa DE MAEgen AD LEGem EDWARDi Dei Gratia REGIS ANGLIE werd gegeven door A. Engel et R. Serrure, *Traité de Numismatique moderne et contemporaine*, blz. 248 (minder juiste lezing: *Jaarboek* 1939, blz. 80).

17. **Holland**, dukaat 1583 — Vz. wapenschild van Holland, kz. staande man met mantel, hellebaard en wapenschild (*Verkade*, pl. 39, 2).

Een exemplaar is voorgekomen in de verz. Rijnbende (Cat. no. 428). Ten onrechte wordt vermeld, dat in het Kon. Kabinet exemplaren in goud en in koper zouden berusten (Verkade, tekst, no. 218; Cat. Rijnbende, t.z.p.); het Kabinet bezit wel een exemplaar in koper van de bijbehorende dubbele dukaat, die in goud nog niet voorgekomen is (*Verlag* 1910, blz. 32).

18*. **Zeeland**, Leicester-nobel 1586 — Type van de halve rozenobel Verkade pl. 77, 4.

Van de hele en halve rozenobels in 1586 voor alle provinciën voorgeschreven is tot nog toe slechts de halve van Zeeland bekend geworden; het blijkt nu dat in Zeeland ook gehele nobels geslagen zijn. De blijkens de rekeningen elders — in kleine aantallen — geslagen nobels zijn nog niet voorgekomen.

19. **Gronsveld**, Joost Maximiliaan, daalder 1642, vierkante afslag — Type van de daalder *Revue belge* 1851, blz. 373-5.

Deze daalder komt voor met de jaartallen 1642 en 1658 en zonder jaartal; het bestaan van een piedfort van 1642 geeft reden te vermoeden, dat de slag is begonnen in 1642, de ongedateerde stukken dus na 1642 vervaardigd zijn.

H. E. v. G.

* * *

Een Pools-Hollands Dukaatgewicht — De oudste Poolse muntgewichten zijn uit de tijd van koning August III van Saksen (1735—1763). Daarna worden zij herhaalde malen officieel uitgegeven, het laatst in de jaren 1840—1850. Van de 17 Poolse muntgewichten, die mij bekend zijn, zijn 2 uit de tijd van August III, 6 uit die van Stanislas August Poniatowski (1764—1795) en de overige 9 van na 1815¹⁾. Zij waren niet zeer zeldzaam en waren

---

¹⁾ Een beschrijving van de meeste Poolse muntgewichten geeft graaf Emmerich Hutten-Czapski in de uit 4 delen bestaande catalogus van zijn verzameling *Catalogue de la collection des médailles et monnaies polonaises*, enz. (St. Petersburg—Cracovie 1871—1916). Het door Dieudonné in zijn *Manuel des poids monétaires* (Paris 1925) aan de Poolse stad Torun/Thorn toegeschreven muntgewicht is van het keizerlijk wereldrijk stift Thorn bij Roermond.

in elke Poolse verzameling van enige betekenis aanwezig. Vóór de tweede wereldoorlog waren zij ook gemakkelijk in de munthandel of door onderlinge ruil te krijgen. Tegenwoordig is het anders. Talrijke Poolse muntverzamelingen zijn tijdens de oorlog en de bezetting verwoest of verstrooid en de munthandel ligt stil. Slechts bij toeval geraken goede stukken in handen van verzamelaars. Zulk een toeval dank ik de aanwinst van een muntgewicht, dat wellicht ook voor de Nederlandse numismatici van belang is.

Het is een dukaatgewicht, waarvan het opschrift het gewicht in Hollandse eenheden uitdrukt. Het stuk is weliswaar bekend, maar is zeldzaam. In mijn vroegere, helaas verloren gegane verzameling had ik 2 exemplaren, één in zilver en één in brons. Ik kon zelfs doubletten aan gespecialiseerde verzamelaars afstaan, b.v. aan Albert Visart de Bocarmé in Uitbergen, in wiens nalatenschap het zich misschien nog bevindt.

Vz. Een naar links uitgestrekte hand met muntweegschaal in cirkel; omschrift DAT IUSTI PRETIUM; onderaan 1791; parelrand.

Kz. 1/DUKAT/ (rozet) in 3 regels; omschrift ESSOW HOLLENDERS KICH; onderaan 72½; parelrand.

Diameter 19 mm, gewicht 3.45 gram (= 72½ Hollandse azen).

Van dit dukaatgewicht zijn exemplaren in goud (Krakau. Nationaal Museum verz. Hutten. Czapski, zie Cat. II, blz. 107 n. 3334) en, zoals reeds gezegd, in zilver en brons geslagen. Het was een officiële uitgave van de munt te Warschau.

Dr. EDMUND MAJKOWSKI.

* * *

Muntvondst bij Dongen — In April 1950 werd een vondst gedaan bij de afbraak van een oude schuur, waarin vroeger een woonhuis was ingebouwd, in de buurt van Dongen (N.-B.). De munten waren ingemetseld in de schoorsteen en wel in het gedeelte, dat langs de zolder liep, boven het grote woonvertrek. De munten waren ingepakt in een wit linnen zakje waartegen de specie was aangesmeerd. Het zakje was geheel verteerd en viel als poeder uiteen. Tot ongeveer dertig jaar geleden is deze schoorsteen voortdurend in gebruik geweest. Zonder twijfel wijst de datering van de jongste munt (West-Friesland, driegulden 1794) er op dat bij de komst der Fransen in Brabant deze stukken zijn weggestopt.

Bij onderzoek bleek de vondst 266 zilveren munten te bevatten.

<i>Zeeland</i> : Rijksdaalder (verk. 86, 3—4; 87,1):	1694, 1695, 1696, 1715, 1720, 1735, 1738, 1747, 1757 (2), 1761 (2), 1762, 1764 (3), 1766, 1769 (4), 1770 (5), 1771, 1772 (7), 1773 (6), 1774 (4), 1775, 1776 2), 1777 (2), 1780 (4), 1781, 1785 (3), 1786, 1791 (5), 1792 (5), 1793	69
1/8 rijksdaalder (Verk. 87, 4):	1763 ?	1
Prov. daalder (Verk. 90, 1):	1680	1
<i>Holland</i> : Gulden: 1748, ongerand		1
Dubbele stuiver, afgesleten		1
<i>West-Friesland</i> : Drie gulden. 1794 (f.d.c.)		1
Gulden: 1701 (mnt. ster, 1 G), 1716 (mnt. knol, 1 GL)		2
Prov. daalder (Verk. 67,4):	1686	1
Stuiver, afgesleten		1
<i>Utrecht</i> : Gulden (Verk. 111,2):	1705, 1725?, 1735 (alle met 1 GL), 1738 (met 1 G), 1793	5
Prov. daalder (Verk. 109,4):	1685, 1686, 1688, 1689	4
Staten-schelling, afgesleten (met klop)		1
<i>Gelderland</i> : Gulden: 1704, 1705, 1709, 1713 (de Voogt nos. 371, 373, 387, 401)		4
Statenschelling, alle onleesbaar, behalve 1 ex. van 1691		9

<i>Overijssel</i> : Gulden: 1721 (Kraanvogel achter het jaartal), 1764 (mnt. arend), 1764 (mnt. drie punten)	3
Prov. daalder: 1692 (Rijnbende 1671)	1
Staten-schelling, afgesleten	13
Dubbele stuiver, afgesleten	1
<i>Groningen en Ommelanden</i> : Staten-schelling (Verk. 182,3) 1691 (6), onleesbaar (1)	7
<i>Nijmegen</i> : Staten-schelling: 1685, 1686 (10, waaronder 1 ex. met CRESCUN), 1688 (4), 1689, 1690 (4), 1691 (18), onleesbaar (1)	39
<i>Zutphen</i> : Staten-schelling, meest zeer afgesleten	20
<i>Deventer</i> : Gulden: 1698 (Rijnbende 1807)	1
Staten-schelling: type Verk. 156,1 13 ex., type Verk. 156,2, 24 ex.	37
<i>Kampen</i> : Staten-schelling (Verk. 166,1), afgesleten	17
<i>Zwolle</i> : Daalder (Verk. 173,2): 1686	1
Arendschelling	1
Staten schelling: type Verk. 177,3: 1686, 1688 (2), 1690 (2), onleesbaar (2); type Verk. 177,2: 1691 (4)	11
<i>Groningen</i> : Staten-schelling: 1691 (7)	7
<i>Onzeker</i> : Staten-schelling	2
Dubbele stuiver	3
<i>Brabant</i> : Ducaton, Philips IV (de Witte 1002): Antwerpen 1660	1

Overzicht: 1 driegulden, 69 Zeeuwse rijksdaalders, 8 prov.
daalders, 16 guldens, 1 $\frac{1}{8}$ rijksdaalder, 1 arendschelling, 163
Staten-schellingen, 5 dubbele stuivers, 1 stuiver, 1 ducaton: 266

Dr. J. P. VAN ERP

* * *

Muntvondst te Utrecht — Bij graafwerk voor de woningbouw
aan de Laan van Chartroise te Utrecht werden in Maart 1950
gevonden 193 zilveren munten. De gehele vondst werd door de

Gemeente tegen vergoeding van de aan de arbeiders gedane uitkering aan het Koninklijk Penningkabinet afgestaan.

REPUBLIEK DER VER. NEDERLANDEN

<i>Ducaton</i>	Gelderland 1670	1	
	Kampen 1659	1	
		—	2
<i>Schelling</i>	Holland 1601	1	
	Zeeland 1601, 1615	2	
	Kampen, Matthias I (5)	5	
	Zwolle, Rudolf II (1), Matthias I (2)	3	
	Friesland 1584, 1623 (Verk. 128,2)	2	
		—	13
<i>Halve schelling</i>	Utrecht 15... (Verk. 112,3)	1	
	Friesland, onleesbaar (Verk. 128,4)	1	
		—	2
<i>Flabbe (4 stuivers)</i>	Groningen 1582, 1593, 15..., 1623 (Verk. 186,3)	4	
		—	4
$\frac{1}{20}$ <i>reaal</i>	Holland 15... (Verk. 44,2)	1	
		—	1
<i>Dubbele stuiver</i>	Holland 1616, 1618 (2), 16... (2)	5	
	West-Friesland 16... (2) (Verk. 73,5), 1670 (3), 1671 (3), (beide Verk. 212,1)	8	
	Zeeland 1614, 1616 (2), 1618, 1619, 16... (12)	17	
	Gelderland 1614 (2), 1618	3	
	Overijssel 1618 (3), 1619 (4), 162..., 1633, 16... (10)	19	
	Friesland 1652, 1664 (5)	6	
	Groningen 1605 (2) (Verk. 186,4)	2	
	Batenburg 1622 (type van de Nederlandse dubbele stuiver met de leeuw, Verslag Kon. Penningkabinet 1901, blz. 71, pl. IV)	1	
	Onherkenbare Nederlandse dubbele stuivers	2	
		—	63

<i>Stuiver</i>	West-Friesland 1599 (2), 15... (2) (Verk. 73,3)	4
	Gelderland 1640 (5)	5
	Overijssel 1619 (6), 161... (4), 1621, 1628 (5), 1633 (2), 1665 (13)	31
	Friesland 1623 (3), 1629 (3), 16... (2), 1661 (2), 1664	11
	Stad Utrecht 1627 (2) (Verk. 114,4), 1665 (3) (Verk. 114,7)	5
	Nijmegen 1620 (1 ex. met klop: adelaar, 1 ex. met twee kloppen: adelaar en klaver- blad) (Verk. 24,3; de Voogt 84c)	2
	Arnhem 1599 (Verk. 37,5)	1
	Zutphen 1605 (Verk. 27,2)	1
	Kampen z. j. (Verk. 166,6)	24
	Zwolle z.j. (Verk. 178,1)	8
	Groningen 1600 (2), 1601 (Verk. 187,1)	3
	—	95

SPAANSE NEDERLANDEN

<i>Ducaton</i>	Brabant 1649, 1652 (beide Brussel), 1654 (Antwerpen)	3
	Vlaanderen 1654	1
	—	4
<i>Halve schelling</i>	Brabant 1617 (de Witte 922)	1
	Bourgondië, Philips IV, z.j. (Poey d'Avant CXXI,5)	1
	onherkenbaar	2
	—	4

STAD METZ

12 gros 1657 ($\frac{1}{4}$ daalder)	1
—	1

OLDENBURG

Anton Günther (1580—1667)	
halve schelling z.j. (Merzdorf 119)	1
dubbele stuiver z.j. (Merzdorf 133)	1
—	2

De vondst bevatte dus 192 zilveren munten, overwegend kleinere stukken. De laatste zijn de zeer goed bewaarde West-Friese dubbeltjes van 1670 en 1671. Staten-schellingen en dubbeltjes van de vrij omvangrijke emissies van 1675 en volgende jaren ontbreken. De verberging heeft dus waarschijnlijk plaats gehad tussen 1671 en 1675, in de jaren van de Franse bezetting te Utrecht.

Merkwaardig is het grote aantal ongedateerde stuivers van Kampen en Zwolle, die vermoedelijk omstreeks 1665 geslagen zijn (Zie mijn *Munthervorming tijdens de Republiek 1659—1694*, blz. 35 v.).

H. E. v. G.

* * *

Muntvondst bij Nuth — In December 1950 werd onder een heg in de omgeving van Nuth (Limb.) een stenen kruikje met munten gevonden. Het kruikjes was, naar medegedeeld werd, afgesloten geweest door een met linnen omwoeld groot zilverstuk, de hieronder genoemde Philipsdaalder. De inhoud kon door de welwillende medewerking van de eigenaar op het Koninklijk Penningkabinet worden onderzocht. Deze bestond uit 44 zilveren en 136 koperen munten uit de 16e eeuw.

Nederlandse gewesten

Karel de Stoute, groot, Vlaanderen (Desch. de Pas 62)	2
Philips de Schone, groot 1489, Brabant (de Witte 580)	2
— groot, Vlaanderen (Desch. de Pas 11)	2
— groot, onleesbaar	8
— vuurijzer 1492, Brabant (de Witte 588)	1
— stuiver, Brabant (de Witte 612)	1
— stuiver, Vlaanderen (Desch. de Pas 77)	1
Karel V, stuiver, onleesbaar	1
Philips II, Philipsdaalder 1557/8, Brabant (de Witte 711)	1
— $\frac{1}{20}$ Philipsdaalder 1580, Brabant (Maastricht), (de Witte 852)	1

—	Staten-stuiver 1577, Brabant (Maastricht) (de Witte 778)	1
—	korte, muntplaats onleesbaar (type de Witte 747 v)	3
—	dubbele korte, Brabant (Antwerpen) (de Witte 757)	2
—	dubbele korte, Brabant (Maastricht) (de Witte 759)	3
—	dubbele korte, onleesbaar	3
—	korte, Vlaanderen (Hoc 85)	1
—	korte, onleesbaar (type de Witte 755)	2
—	oord, Brabant (Maastricht) 1580 (de Witte 858)	4
—	dubbele denier, Namen 1579 (Chalon 238)	1
		40

Nederlandse steden en heerlijkheden

Stad Utrecht, stuiver 1578 (Verkade 114,1)	1
— stuiver 1579 (Verkade 114,1)	2
Stad Groningen, stuiver 1560? (van der Chijs XVI,138)	1
Herman Dirk van Batenburg, stuiver (Verkade 209,5)	1
	5

Bisdom Luik

Cornelis van Bengen, brülé 1540 (Chestret 468-9)	4
George van Oostenrijk, brülé (Chestret 495); jaartallen meest onleesbaar: 2 van 1546, 1 van 1553, 2 van 1554	25
Gerard van Groesbeek, ½ Luikse stuiver? (Chestret 520)	1
— brülé van 6 sols (Chestret 521); jaartallen meest onleesbaar: 5 van 1565, 17 van 1566)	73
— brülé van 4 sols (Chestret 522); jaartal 1566	1
	104

Abdij Stavelot

Christoph van Manderscheid, brûlé (Revue belge 1892, blz. 193). 1 van 1571, 1 van 1572, 6 van 1573, 5 van 1574, 1 onleesbaar

14

14

Frankrijk

Hendrik II, douzain (Ciani 1305) geslagen te Nantes 1

Karel IX, douzain (Ciani 1360), geslagen te Lyon 1

Hendrik III, douzain (Ciani 1405), muntteken onleesbaar 1

Stad Metz, gros (Saurma 922) 1

4

Duitse Rijk

Aartsbisdom Keulen, Herman van Hessen, $\frac{1}{2}$ albus 1503 (Noss 498v) 1

— Philips van Daun, $\frac{1}{2}$ albus, jaartal onleesbaar (Noss 527v) 1

Gulik en Berg, Johann, albus, jaartal onleesbaar (Noss 230v) 1

— Johann, $\frac{1}{2}$ albus, jaartal onleesbaar (Noss 224v) 1

— Wilhelm V, 6 heller (Noss 321v) 5

— Wilhelm V, heller (Noss 326v) — lezing onzeker 1

Stad Keulen, albus 1515 (Noss 72) 1

Stad Neuss, 6 heller 1562 (Noss 48) 1

Aartsbisdom Bremen, Georg van Brunswijk, groschen, jaartal onleesbaar (Jungk 267v) 1

13

Behalve de Philipsdaalder, die als afsluiting diende, bevatte deze schat dus uitsluitend zeer kleine munten; naar de in 1580, het jaar van de jongste stukken, geldende koers was de waarde van het geheel slechts ongeveer 6 gulden.

Bovendien bestaat de inhoud voor het grootste deel uit minderwaardige muntsoorten; enerzijds een aantal zeer oude Nederlandse muntjes — 100 jaar geleden geslagen groten — die zo afgesleten zijn, dat de intrinsieke waarde ver beneden de nominale ligt; anderzijds talrijke in de Nederlanden, waartoe het Land van Overmaze behoorde, verboden of althans niet toegelaten muntsoorten. Tot de laatste behoren zowel de Utrechtse, Groningse en Batenburgse stuivers als de verschillende Rijnlandse munten en Luikse munten. De aanwezigheid van deze laatste is in dit grensgebied overigens wel begrijpelijk.

De toenmalige koers van de Luikse koperstukken is nog onvoldoende bekend. Zij werden alle samengevat onder de naam *brûlé*, doch werden in verschillende denominaties geslagen. De laatste emissie, van 1565, omvatte stukken van 6, 4 en 2 Luikse sols, wier gewicht ongeveer overeenkomt met dat van de Nederlandse stukken van 6, 4 en 2 miten volgens de regeling van 1577 (resp. bekend als duit of $\frac{1}{8}$ stuiver, dubbele korte en korte). Wellicht waren ze in dit gebied in de omloop met elkaar gelijkgesteld.

H. E. v. G.

* * *

Aanwinsten van het Koninklijk Penningkabinet — Onder de aanwinsten van 1950 verdienen twee tot nog toe onbekende stukken vermelding:

1. Twee vier-stuiver-stukken van Karel V geslagen te Maastricht, beide van het type De Witte 673, waarvan één met jaartal 1550 en één zonder jaartal. Het bestaan van ongedateerde exemplaren was nog niet gesignaleerd.

2. Gouden dukaat van de provincie Holland 1806; het was bekend, dat in dit jaar enkele dukaten vervaardigd waren, doch exemplaren waren nog niet voorgekomen (Schulman, blz. 55 noot).

* * *

PLAAT I

R

A

R

Munten van 68 na Chr. uit Vechten

Valsche dekadrachme van Akragas

Munten van Julianus en Eugenius